

ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

Ἐν τῇ Ἐπειρηίδι τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παργασσοῦ» (τόμ. Γ', 1914, σελ. 253—312 καὶ τόμ. ΙΑ', 1915, σελ. 172—2.5) ἐδημοσιεύσαμεν Ἐπισκοπικοὺς Καταλόγους Θεσσαλίας, διαιρέσαντες αὐτοὺς κατὰ τὰς γνωστὰς κατὰ καιροὺς Ἐπισκοπὰς καὶ ἐφ' ἐκάστου ὀνόματος ἐπισκόπου προτάξαντες τὴν χρονολογίαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα ἐκάστου ἐπισκόπου ἐν ταῖς πηγαῖς. Ὅπως δὲ καὶ ἐν τῷ Προλόγῳ ἡμῶν γράφομεν ἐκεῖ, ὡς θάσιν μὲν τῆς μελέτης ἡμῶν ταύτης ὑπῆρξαν τὰ συγγράμματα τοῦ Μιχαῆλ Λεκιέννου (Le Quien)¹, οἱ ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἀμασειᾶς Ἀνθίμου Ἀλεξούδη δημοσιευθέντες ἐν τῷ «Νεολόγῳ» Κων/πόλεως (τῷ 1891 καὶ 1892) ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τοῦ κλίματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἢ «Χρονογραφία τῆς Ἠπείρου» τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ (1854) καὶ τέλος ὁ «Προμηθεὺς» τοῦ μοναχοῦ Ζωσιμᾶ Ἐσφιγμενίτου (ἐν Βόλῳ 1889—1902) καὶ τὸ Ἡμερολόγιον αὐτοῦ «Φήμη» (ἐν Βόλῳ 1886—1888).

Τὰς συμπληρώσεις ἡμῶν εἰς τοὺς ἄνω ἀτελεῖς καταλόγους ἠντλήσαμεν ἐξ ἐκκλησιαστικῶν ἐπιγραφῶν καὶ σημειωμάτων διαφόρων βιβλίων χειρογράφων ἢ ἐντύπων, ἐγγράφων καὶ ἐκκλησιαστικῶν σκευῶν.

Βραδύτερον ἔτι, τῷ 1916, ὁ διευθυντὴς τοῦ «Ἱεροῦ Συνδέσμου» κ. Κωνστ. Δουβουνιώτης, μελετήσας τοὺς ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ ἀποκειμένους δύο κώδικας τῆς μητροπόλεως Λαρίσης καὶ τῆς ἐπισκοπῆς Τρίκκης ὑπ' ἀριθ. 1471 καὶ 1472 ἀρχομένους ἀπὸ τοῦ 1688 ἕως 1857 καὶ 1547 ἕως 1868, συνεπλήρωσε πικρὰ κενὰ ἐν τῷ «Ἱερῷ Συνδέσμῳ», δημοσιεύσας ἐναχοῦ καὶ πολλὰς πράξεις ἐκκλησιαστικὰς διαφωτισούσας ἐκानθῶς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν τῆς Θεσσαλίας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους².

«Εἰς τὴν Λάρισαν—γράφει ὁ ἱστορικὸς Κούμας³—ἕνας τοιοῦτος κώ-

1. Michaë. L^s Quien, Oriens Christianus Orthodoxus.

2. «Ἱερὸς Σύνδεσμος» 1916, ἀριθ. 277, 278, 279 καὶ 1917 ἀριθ. 281, 282, 283, 284, 285 καὶ 286.

3. Ο Ν. Γεωργιάδης («Θεσσαλία», 1881) θεωρεῖ τοὺς κώδικας τούτους ἀπωλεσθέντας.

3. Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, τόμ. ΙΒ' σελ. 551.

διξ ἀρχιερατικῶν πρακτικῶν ἀναβαίνει ἕως τὰ τέλη τῆς δεκάτης ἑκτῆς ἑκατονταετηρίδος». Ὁ Κούμας, πρὶν ἀναχωρήσῃ ἐκεῖθεν, ἐμελέτησε πολλάκις τὸν κώδικα τοῦτον ἐκ περιεργείας. «Γράμματα μὲ βαρβαρικὴν σύνταξιν, μὲ ἀνορθογραφίαν ἀπίθανον καὶ εἰς αὐτὰς τὰς τῶν μητροπολιτῶν ὑπογραφάς, γεμίζουσι τὸν εἰρημένον κώδικα ἕως τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Ἰακώβου, ὅστις ἔλαβε τὴν μητρόπολιν ἐκείνην τῷ 1730 ἔτει. Καὶ αὐτοῦ αἱ ὑπογραφαὶ καὶ τὰ συντάγματα τῶν πρακτικῶν ἀρχίζουσι νὰ γίνωνται ὑποφερτά. Ἀπὸ τοῦ 1750 ἔτους, ὅποτε ἀρχιερατεύσεν ὁ μετέπειτα πατριαρχεύσας Μελέτιος, ἕως τὰς ἡμέρας μας φαίνονται τὰ πρακτικὰ συνταγμένα εἰς τρόπον, ὅστις φέρει τιμὴν εἰς μητρόπολιν καὶ αἱ ὑπογραφαὶ μητροπολιτῶν, ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν μαρτυροῦν τὴν προκοπὴν τῶν ὑπογραψάντων».

Ἐκ τούτων φαίνεται ὅτι ὁ πρῶτος κώδιξ ἀπώλετο διότι ὁ ἐν τῇ Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ σφῆζόμενος ἀρχεταὶ ἀπὸ τῶν μέσων τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος.

Ἐπὶ τῇ θάσει λοιπὸν τῶν κωδίκων τούτων καὶ νεωτέρων ἡμῶν ἔρευνῶν συμπληροῦμεν τὰ κενὰ τῶν ἐπισκοπικῶν ἡμῶν καταλόγων ἔν τε τοῖς ὀνόμασι καὶ ταῖς βιογραφικαῖς εἰδήσεσιν, ἐνῶ ἐκ τῶν κωδίκων συμπληροῦνται ἱκανῶς διορθούμεναι αἱ χρονολογίαι.

Ἡ Μητρόπολις Λαρίσης κατὰ παλαιὰ πατριαρχικὰ γράμματα ἦν ἀπὸ τῶν πολέμων καὶ καιρικῶν περιστάσεων πτωχὴ, ζημωθεῖσα καὶ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων τόσοῦτον, ὥστε ὁ Μητροπολίτης αὐτῆς ἐζῆτει ἄδειαν κατοικίας καὶ διαμονῆς τῷ 1318 ἀντὶ τῆς ἐν Λαρίσῃ καθέδρας αὐτοῦ εἰς τὴν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκοπὴν Χαρμαινῆς στερουμένην ἐπισκόπου. Τότε ἔλαβεν ὁ Λαρίσης ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου ΙΓ' τοῦ Γλυκέος συνοδικῶς ζητηθεῖσαν ἄδειαν μηνὶ Ὀκτωβρίῳ τοῦ 1318, ἀλλ' ἢ κατὰπτωσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης διοικήσεως ἦν ἡ αὐτὴ μέχρι τέλους τοῦ ΙΔ' αἰῶνος¹.

Τῷ δὲ 1371 μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ὁ πατριάρχης Φιλόθεος διὰ πατριαρχικοῦ γράμματος κατὰ τὴν αἴτησιν τοῦ Μητροπολίτου κανονίζει τὰς ὑποκειμένας τῇ Μητροπόλει ἐπισκοπὰς, αἵτινες, τότε ἀπὸ 25, αἵτινες ἀναφέρονται κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, εἶχον μείνει δεκαεξί².

1. Müller, Acta Patriarchatus Constantinop. τόμ. Α' σελ. 79—8 καὶ 587—588.—Μανουὴλ Ἰ. Γεδεών, Ἑκκλ. Ἀλήθεια, Πατριαρχ. Κωνσταντινουπόλεως, 1910, ἀρ. φύλλ. 19, σ. 147).

2. Πάλλη καὶ Ποιλή, Σύναγμα Θ. καὶ Ι. Κανόνων, (τόμ. Ε', σ. 481).

Ἀπώλεσε δ' ἐν τῷ μεταξύ ἀπὸ τῆς Γ'—ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος ἡ Μητρόπολις αὕτη τὰς ἐπισκοπὰς Ἐχίνου, Μουντενιτζης, Γαρδικίας (Φθιώτιδος), Σκοπέλου, Μαρμαριτίου, Χαρμαίνης (Ἀγυιᾶς), Βοδάνης Ἀλμυροῦ, Σκιμοκόβου καὶ Βιαιίνης (ἢ Βεσαίνης). Προσεκλήσατο δὲ τὴν ἐπισκοπὴν Δομενίκου προσέθηκε δὲ τὸ Πατριαρχεῖον καὶ τὴν ἐπισκοπὴν Χαρμαίνης, τὴν ὁποῖαν πάλιν ἀπώλεσεν ἀπὸ τοῦ 1318—1371.

Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων ἢ καὶ μικρῷ πρότερον ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Ἐλασσώνος προσετέθη τῇ Λαρίσης Μητροπόλει διατελέσασα μέχρι τοῦ 1519, ὡς ἀναφέρει Κωνσταντίνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, ὅτε ὁ Πατριάρχης Θεόκλητος Α' προήγαγεν αὐτὴν γενομένην ἀνεξάρτητον. Ἄπορον δὲ πῶς ὁ Λαρίσης ὑπήγαγεν εἰς ἑαυτὴν τὴν μητρόπολιν Φαρσάλων, οὖσαν ἀρχιεπισκοπὴν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τοῦ δεκάτου αἰῶνος καὶ μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, τιμηθεῖσαν δὲ ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Γ' Παλαιολόγου τοῦ Γέροντος¹. Διότι, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, ὁ Πατριάρχης Φιλόθεος ἐν ἔτει 1371 διὰ σιγίλλου γράμματος καθώρισε τὰς ἐπισκοπὰς τοῦ Μητροπολίτου Λαρίσης, μεταξύ τῶν ὁποίων φέρεται καὶ ἡ ἐπισκοπὴ Φαρσάλων.

Α'. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΛΑΡΙΣΗΣ.

Ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ ἀπόκεινται δύο χειρόγραφοι χαρτῶοι κώδικες περιγραφόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἰω. Σακελλίωνος ἐν τῷ Καταλόγῳ τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης ὑπ' ἀριθ. 1471 καὶ 1472. Τούτων ὁ εἰς προέρχεται ἐκ τῆς μητροπόλεως Λαρίσης, συγκείμενος ἐκ φύλλων 144 καὶ περιέχει πράξεις τῆς μητροπόλεως ταύτης ἀπὸ τοῦ 1688—1857· ὁ δ' ἕτερος προέρχεται ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς Τρίκκης, συγκείμενος ἐκ φύλλων 201 καὶ περιέχει πράξεις ἀπὸ τοῦ 1547—1868. Ἐκ τοῦ κώδικος τούτου αἱ πλεῖστα τῶν πράξεων ἀνήκουσι τῇ μητροπόλει Λαρίσης, ἧς ὁ μητροπολίτης ἐνεκατέστη ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Τρίκκῃ, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Ἀφορῶσι δὲ αἱ πράξεις αὗται ἐκλογὰς καὶ χειροτονίας ἐπισκόπων. Περιγραφὴν δὲ τούτων ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Κωνσταντίνος Δουβουινιώτης διευθυντὴς τοῦ Ἰεροῦ Συνδέσμου ἐν φύλλῳ 277, 1916 καὶ ἐξῆς. Ἐξ αὐτῶν δὲ πληροφοροῦμεθα τὰ ἑξῆς:

1) Ὅτι μετὰ τὸν θάνατον, τὴν παραίτησιν, τὴν καθάρεισιν ἢ τὴν

Τόση δ' ἦτο ἡ κακοδαιμονία καὶ τότε, ὥστε οἱ Χριστιανοὶ ἠγγόνου: «εἶγε καὶ ἐτέλουν ὅλως ὑπὸ τὸν τῆς Μητροπόλεως Λαρίσης Θρόνον».

1. (Δελτίον Ἰστ. καὶ Ἐθνολ. Ἐταιρείας τόμ. Δ', σ. 203, —Φαναρίου καὶ Θεσσαλιώτιδος Ἱερεμίου, *Θεολογία*, 1929, σ. 242).

μετάθεσιν ἐπισκόπου, εὐθὺς συνήρχοντο οἱ ἐπίσκοποι κελεύσει τοῦ μητροπολίτου Λαρίσης πρὸς πρότασιν τριῶν υποψηφίων.

2) Οἱ ἐπίσκοποι συνέρχονται διατάξει καὶ ἀδείᾳ τοῦ μητροπολίτου Λαρίσης, ἀλλ' οὐχὶ πάντες, ὅλων τῶν ἐπισκοπῶν ὅγλα δὴ τῶν ὑποκειμένων τῇ μητροπόλει Λαρίσης, ἀλλ' οἱ παρευρισκόμενοι ἐν τῷ τόπῳ, ἔνθα γίνεται ἡ σύνοδος.

3) Ὁ τόπος τῆς συνελεύσεως συνόδου εἶναι ἐκκλησία, ἀλλ' οὐχὶ μιᾶς ἐπισκοπῆς, οὐδὲ πάντοτε αἱ αὐταὶ διὰ τὴν αὐτὴν ἐπισκοπὴν.

4) Ἐνίοτε ἡ πλήρωσις ἐπισκοπῆς τινος γίνεται διὰ μεταθέσεως ἐπισκόπου ἐξ ἄλλης ἐπισκοπῆς. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ πρότασις τριῶν υποψηφίων, ὡν πρῶτος τάσσεται ὁ ἐπίσκοπος ὁ μετατεθισόμενος.

Τῷ 1542, ὡς ἐξ ἐγγράφου πληροφοροῦμεθα, ἐπὶ μητροπολίτου Λαρίσης Νεοφύτου ἡ ἐπισκοπὴ Γαρδικίου μετὰ τῶν ἐπισκοπῶν Τρίκκης καὶ Περιστερᾶς ἦσαν συγκεχωνευμένα τῇ μητροπόλει Λαρίσης. Τῷ δὲ 1542 δι' ἱεροκυκλικῶν γράμματος ἐν μεμβράναις, ἀποκειμένου ἐν τῇ μονῇ Δουσίκου, ἀπεσπάσθη ἡ ἐπισκοπὴ Γαρδικίου, χειροτονθέντος ἰδίου ἐπισκόπου. Οἱ λόγοι δὲ τῆς συγχωνεύσεως τῶν ἐπισκοπῶν τούτων τῇ μητροπόλει Λαρίσης ἀναφέρονται ἐν τῷ αὐτῷ ἐγγράφῳ: «Ἐπειδὴ πρὸ πολλῶν χρόνων ἀνελύθη ἡ καθολικὴ ἐκκλησία τῆς μητροπόλεως Λαρίσης καὶ ἡ ἐνορία αὐτῆς ἠφάνισται παντάπασι καθὼς ὁ ἐνεστὼς καιρὸς ἔχει τὸ φαινόμενον μέχρι σήμερον, λοιπὸν διὰ τὴν στενότητα τοῦ καιροῦ τοῦ πρῶην μὴ ἔχοντες τι ποιῆσαι οἱ πρὸ ἡμῶν ἀρχιερεῖς ἔχοντες τῆς ἐπισκοπῆς Τρικκάλων καὶ τοῦ Γαρδικίου καὶ τῆς Περιστερᾶς ὡς ἐνορίαν ἰδίαν καὶ μετὰ συγγνώμης τῶν ἀγιωτάτων πατριαρχῶν τοῦ κυροῦ Νήφωνος καὶ τοῦ κυροῦ Ἰωακείμ καὶ τοῦ Παχωμίου καὶ τοῦ κυροῦ Θεολήπιου, ὅπως κάθηται ἐν ταῖς αὐταῖς ἐπισκοπαῖς ὁ καθεὶς εὐρισκόμενος μητροπολίτης Λαρίσης καὶ ἀεὶ ὀνομαζέσθω Λαρίσης Ἐν δὲ καιροῦ πολλαὶ συγχύσεις καὶ ἀνωμαλίαι γινώσκασιν ὑπὸ τοῦ καιροῦ καὶ ἀναστατοῦ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τῆς ἐπισκοπῆς Γαρδικίου παρὰ θέλημα τοῦ πατριάρχου κλπ.¹» ὁ μητροπολίτης Νεόφυτος ἀπετάθη εἰς τὸν πατριάρχην Ἱερεμίαν, ὅστις ἀπέστειλε βεβαιωτικὸν γράμμα τῆς ἐκεῖ συνόδου, ἵνα ἀνασταθῇ ἡ ἐπισκοπὴ Γαρδικίου καὶ χειροτονθῇ ἐπίσκοπος αὐτῆς ὡς διάδοχος τοῦ πρῶην ἐπισκόπου Κριμπάβου.

Ἐν τῷ γράμματι τούτῳ περιγράφονται τὰ ὄρια τῆς ἐπισκοπῆς Γαρ-

1. Ἱερός Σύνοδος 1916, ἀρ. 279, σ. 13-15.

δικίου κατὰ μαρτυρίαν ἱερέων τινῶν ἐνώπιον τῶν μητροπολιτῶν Λαρίσης, πρὸ τοῦ Νεοφύτου, ἦτοι τοῦ «κυροῦ Βησσαρίωνος καὶ κυροῦ Μάρκου», τῶν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἡγιασμένων. Ἐν τέλει δὲ τοῦ γράμματος τούτου ὑπεγράφονται οἱ μητροπολίται Θεσσαλονίκης Μητροφάνης, Θηδῶν Ἰωάσαφ, Λαρίσης Νεόφυτος, οἱ ἀρχιεπίσκοποι Λευκάδος Ἀρσένιος, Νέων Πατρῶν Γρηγόριος, οἱ ἐπίσκοποι Θεσσαλίας Δητζίος καὶ Ἀγράφων Ἰωακείμ, Σκιάθου Κύριλλος, Θαυμακοῦ Ἰωάσαφ, Γαρδικίου Νεόφυτος, Σταγῶν Νεόφυτος, Λοιδωρικίου Ζαχαρίας, Ζητουρίου Ἀχιλλεῖος, Ῥαδοβισιδίου Σύλβεστρος. Προσυπογράφεται δ' ἐν τέλει καὶ ὁ ἀπὸ Δημητριάδος προαχθεὶς μητροπολίτης Λαρίσης τῷ 1734 Ἰάκωβος, ὅστις ἐνετείλατο τὴν ἐκ τοῦ ἀρχετύπου ἀντιγραφήν τοῦ γράμματος τούτου καὶ καταχώρισιν αὐτοῦ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς κώδιξι Λαρίσης τε καὶ Τρίκκης.

Προσέτι δὲ ἐκ τοῦ γράμματος τούτου, ἐξ οὗ πολλὰ σκοτεινὰ σημεῖα τῆς ἐκκλ. ἱστορίας τῆς Θεσσαλίας διαλευκαίνονται κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἄλλωσιν χρόνους, μανθάνομεν ὅτι Σίμων ὁ ἀδελφὸς τοῦ μητροπολίτου Λαρίσης Θεοδοσίου μετέθεσε τὸν ἐπίσκοπον Γαρδικίου εἰς Φανάρι, ὀνομαζόμενον Κρίμπαβον. Ἐκτοτε δὲ ἡ ἐπισκοπὴ Γαρδικίου εἶχε συγχωρευθῆ τῇ μητροπόλει Λαρίσης. Τὴν ὑπαρξίν τοῦ μητροπολίτου τούτου χρονολογικῶς δὲν γνωρίζομεν. Μόνον δ' ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου μανθάνομεν τὸ ὄνομ' αὐτοῦ καὶ τὰ κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν Γαρδικίου περιστατικά. Πρέπει δὲ νὰ τάξωμεν αὐτὸν ἐν τοῖς πρὸ τοῦ Νεοφύτου χρόνοις, ἦτοι πρὸ τοῦ 1541, ἴσως δὲ καὶ πρὸ τῶν μητροπολιτῶν Μάρκου καὶ Βησσαρίωνος ἤμασεν ὁ Θεοδοσίος οὗτος, διότι οἱ μάρτυρες οἱ μαρτυρήσαντες περὶ τῶν ὁρίων τῆς ἐπισκοπῆς Γαρδικίου ἐνώπιον τῶν μητροπολιτῶν Μάρκου καὶ Βησσαρίωνος, ἐν οἷς «καὶ Σίμων ὁ ἀδελφὸς τοῦ μητροπολίτου κυροῦ Θεοδοσίου. Αὐτὸς δὲ μετεθέσται τὸν ἐπίσκοπον Γαρδικίου τὸν Κρίμπαβον εἰς Φανάρι»¹. Συνεπῶς ζῶντος ἔτι τοῦ Σίμωνος ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας τῶν Μάρκου καὶ Βησσαρίωνος, ὁ Θεοδοσίος, ὁ ἀδελφὸς ἐκείνου, δύναται ἀσφαλῶς νὰ ταχθῆ ἐν τοῖς πρὸ τοῦ 1490 χρόνοις.

Μετὰ δὲ τὸ 1542, καθ' ἣ ἀπεσπάσθη ἡ ἐπισκοπὴ Γαρδικίου ἐκ τῆς μητροπόλεως Λαρίσης καὶ ἐχειροτονήθη ἴδιος ἐπίσκοπος, οἱ κατὰ καιροὺς μητροπολίται Λαρίσης διέμενον ἐν Τρίκκῃ, οὕση συγκεχωρευμένη μετὰ τῆς Περιστερᾶς, τῇ μητροπόλει Λαρίσης. Οὕτως ἐκ συνοδικῆς πράξεως ἐπὶ Πατριάρχου Νεοφύτου ἐν ἔτει 1734, μητροπολίτου τότε

1. Ἰερός Σύνδεσμος, 1916. ἀρ. 279, σ. 14.

Λαρίσης ἔντος τοῦ ἀπὸ Δημητριάδος Ἰακώβου, μανθάνομεν ὅτι ἡ ἐπισκοπὴ Τρίκκης ἀνασυνεστήθη ἀποσπασθεῖσα τῆς μητροπόλεως Λαρίσης.

Καὶ ἐν τῷ ἐγγράφῳ δὲ τούτῳ γίνεται μνεία ὅτι ἔνεκεν τῆς ὑποδουλώσεως τοῦ Γένους εἰς τοὺς Τούρκους ἡ Ἀάρισα εἶχεν ἐρημωθῆ χριστιανῶν, ὃ δὲ Τυρνάβος ἦτο ἐτι εὐτελὲς χωρίον, οἱ δὲ μητροπολίται Λαρίσης μὴ ἔχοντες κατοικίαν ἀρμόζουσαν συνοδικῇ διαγνώσει ἀνέλαβον καὶ ἰδιοποιήσαντο τὰς ἐπισκοπὰς Τρίκκης καὶ Γαρδικίου, διαμένοντες ἐν τῇ πρώτῃ. Τῷ δὲ 1734 ἔνεκεν τῶν θαρῶν χρεῶν τῆς μητροπόλεως ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου εὐπορησάσης εὐπροσώπων οἰκημάτων τῆς μητροπόλεως Λαρίσης ἐν τε Λαρίσῃ καὶ Τυρνάβῳ, ἀπεσπάσθη συνοδικῇ ἀποφάσει ἡ ἐπισκοπὴ Τρίκκης ἐκ Λαρίσης μεταλαβούσα καὶ μέρος τοῦ χρέους¹.

Ἐκτοτε ὁ μητροπολίτης Λαρίσης ἐτιτλοφορεῖτο *Λαρίσης καὶ Τυρνάβου*². Οὕτως ἀναφέρεται ἐν ὑπομνήματι τῶν ἐν Λαρίσῃ ἐνδημούντων ἐπισκόπων Τρίκκης Προκοπίου καὶ Γαρδικίου Ἀνθίμου τῷ 1850 περὶ χειροτονίας ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι ἐπισκόπου τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμφάσης ἐπισκοπῆς ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Λαρίσης Διοικείας, ἵνα ἦναι βοηθὸς τοῦ μητροπολίτου. Ἐπίσης δὲ ὁ μητροπολίτης Πολύκαρπος ὁ Δαρδαῖος προσφωνεῖται «*Λαρίσης καὶ Τυρνάβου*» ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' τῷ 1820 ἐν ἐγγράφῳ ἀπευθυνομένῳ πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου περὶ τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἀλη-πασσά³.

Ἀνάλογόν τι συνέβαινε καὶ ἐν ἄλλαις ἐπισκοπαῖς. Οὕτως ὁ ἐπίσκοπος Ζητουίνου, εἰς ὃν ὑπήγετο ἡ ἐπαρχία Ἀλμυροῦ, ἐτιτλοφορεῖτο *Ζητουίνου καὶ Κοκοσίου* (οὕτω καλουμένης τότε κατὰ τὸν ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνα τῆς ἐπαρχίας ταύτης) διαμένων ἐν Πλατάνῳ ἢ Κωφοῖς, τοῖς μεγαλύτεροις χριστιανικοῖς χωρίοις. Κατὰ δὲ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ὑπαγομένης τῆς ἐπαρχίας Ἀλμυροῦ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Δημητριάδος, ἐτιτλοφορεῖτο ὁ ἐπίσκοπος Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ, «*ἡ ἀγιοτάτη ἐπισκοπὴ Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ*». Ὁ ἐπίσκοπος Φαναρίου ἔχων ἔδραν ἐν Φαναρίῳ καὶ Νεοχωρίῳ ἐτιτλοφορεῖτο ὁ *Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου*· βραδύτερον δὲ συγχωνευθείσης τῆς ἐπισκοπῆς Νεοχωρίου τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Φαρσάλων, ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐτιτλοφορεῖτο *Φαναρίου — Φαρσάλων*. Ὁ ἐπίσκοπος Θαυμακοῦ ἔχων ὑπ' αὐτὸν τὴν πολύχνην καὶ χριστιανικωτάτην ἐπὶ τῆς Ὄθρουσ Γοῦραν ἐτιτλοφορεῖτο ὁ *Θαυμα-*

1. *Ἱερὸς Σύνδεσμος*, 1917, ἀρ. 284, σ. 10—12.

2. Πρὸς. *Ἱερὸν Σύνδεσμον* 1917, ἀρ. 286, σ. 7.

3. Πρὸς. Ἐγγραφὸν τοῦ Πατρ. Γρηγορίου τοῦ Ε' πρὸς τὸν Λαρίσης Πολύκαρπον ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς ἐν Ἀλμυρῷ Φιλαρχ. Ἐταιρείας «Ὄθρουσ».

κοῦ καὶ Γούρας, ἐν ἣ ἤδρευεν ἕνεκεν τῆς ἐκ τῆς τουρκικῆς τυραννίδος ἀκαταστασίας ἐν Δομοκῷ. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος Λιτζᾶς καὶ Ἀγράφων εἶχε τὸν τίτλον ἐκ τῆς ἑδρας αὐτοῦ, οὔσης ἐν Λιτζᾶ, ὕστερον δὲ ἐν ἄλλῳ χωρίῳ τῶν Ἀγράφων βραδύτερον δὲ εἶχε τὴν ἑδραν αὐτοῦ ὅτε μὲν ἐν τῷ χωρίῳ Ἀγραφα, ὅτε δὲ ἐν Καρπενησίῳ ἰδίως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 10' αἰῶνος¹.

Τῷ δὲ 1800 Ἰουνίου 14 ἐξεδόθη πατριαρχικὴ καὶ συνοδικὴ ἐπιστολὴ ἐπὶ πατριαρχείας Νεοφύτου, δι' ἧς παραγγέλλεται ὁ μητροπολίτης Λαρίσης Διονύσιος, ἀνασυνισταμένης τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμφθείσης ἐπισκοπῆς Περιστερᾶς ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Λαρίσης, νὰ γράψῃ κυριαρχικῶς πρὸς οὓς ἂν ἔελθῃ ὑποκειμένους αὐτῷ ἐπισκόπους διορίζων αὐτοὺς ἵνα ἐκλέξωσι καὶ χειροτονήσωσιν ἐπίσκοπον Περιστερᾶς ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι, ὡς βοηθὸν τοῦ μητροπολίτου.

Ἡ ἐκλογὴ ἐπισκόπου ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι Περιστερᾶς καὶ χειροτονία αὐτοῦ ἐγένετο τῇ 25 Σεπτεμβρίου 1807, χειροτονηθέντος τοῦ Καλλινίκου².

Πολλάκις δὲ συνέβαινον ὑπερβασαίαι τῶν γειτονικῶν ἐπισκοπῶν πρὸς τὰ ὄρια τῆς μητροπόλεως Λαρίσης, ὧν οἱ ἐπίσκοποι ὑψήραζον χωρία τοῦ Λαρίσης ἰδιοποιούμενοι αὐτά. Οὕτως ἐν τῷ κώδικι Λαρίσης εὑρεθῆναι κατακεχωρημένον ἀντίγραφον ληφθὲν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἐν μεμβράναις, ἀποκειμένου ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ τῆς Μονῆς Δουσίκου, ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ὅτι ἐν ἔτει 1528 ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας Α' διὰ πατριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς πράξεως ἐπικυροῖ τῷ μητροπολίτῃ Λαρίσης Βησσαρίῳ (τῷ ἀγίῳ) τὸ διαφιλονεικούμενον ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Δομενίου Γρηγορίου χωρίον πρότερον μὲν ὀνομαζόμενον *Παλαιοχώριον*, μετέπειτα δὲ «*Τρίναβος*» (= Τύρναβος). Τὸ χωρίον τοῦτο ἦτο τὸ μῆλον τῆς ἐριδος μεταξὺ τῆς μητροπόλεως Λαρίσης καὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Δομενίου, ἅτε κείμενον μεταξὺ τῶν ὄριων αὐτῶν καὶ περὶ αὐτοῦ πολλαὶ «*κρίσεις ἐγεγόνεσαν προστάξει τῶν πρὸ ἡμῶν ἀγιωτάτων πατριαρχῶν, ὑφ' ὧν καὶ ἐδίδετο ἡ ζήθεῖσα χώρα πρὸς τὴν τῶν Λαρισίων μητρόπολιν*». Ἀλλ' ὁ Δομενίου κατεκράτει τὸ χωρίον «*δρασσόμενος καιροῦ βιαστικῶς*», καὶ τοῦτο δῆλον ἀπὸ

1. Βλέπε *Ἱερὸν Σύνδεσμον*, 1917, ἀριθ. φύλ. 278, ἐνθα ὁ ἀρχιμανδρίτης πανοσιολ. Ἀνδρόνικος Τριανταφύλλου ἔγραψε περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης καὶ ἡμεῖς εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ ἐν *Ἱερῷ Σύνδεσμῳ*, 1917, ἀριθ. φύλ. 289, σ. 6—7.

2. *Ἱερὸς Σύνδεσμος*, ἀριθ. φύλ. 285 τοῦ 1917. Πρὸβλ. καὶ *αὐτόθι* ἀρ. 287 φύλ. ἐνθα πατρ. καὶ συνοδ. ἐπιστολὴ Γρηγορίου Β'.

τοῦ καινθέντος Ιεροκωνκλίου τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ὅπερ τῇ προστάξει αὐτοῦ (τοῦ Γρηγορίου) ἐτέφρωσεν ὁ διάκονος ἐκείνου διὰ τὸ μὴ ἐμπεριέχεσθαι αὐτῷ τὸν Τρίνοβον». Τὴν πρᾶξιν δὲ ταύτην ὠμολόγησεν ὁ διάκονος τοῦ Γρηγορίου ἐνώπιον τοῦ πατριάρχου Παχωμίου καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Μετὰ ταῦτα, ἐπαναληφθείσης τῆς ὑφαρπαγῆς τοῦ Τυρνάβου, ὁ μητροπολίτης Λαρίσης Βησσαρίων ἀνηνέχθη εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ὁ δὲ Πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ Α΄ διὰ πατριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς πράξεως ἐπέδικασε τὸ ἀμφισβητούμενον χωρίον Τύρναβον τῷ μητροπολίτῃ Λαρίσης «ἐν ἔτει, ζλς' μηνὶ Ἰουλίῳ Ἰνδικ. α΄.» (=1528)¹.

Ἐν ἔτει δὲ 1768 ἑτέρα ὑπερβασία ἀναγράφεται ἐν ταῖς πράξεσι τῆς μητροπόλεως Λαρίσης ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Φαρσάλων Νικόδημου, ὅστις ἰδιοποίησατο τὰ χωρία τῆς μητροπόλεως Λαρίσης Χατζή-δμπαση, Σαρίκαγα, Μπάιμπασι καὶ Σιμιτλί (ἢ Σιμικλί). Ὁ Νικόδημος οὗτος τὸν πρότερον πατριάρχην παραπεισας κατώρθωσε νὰ τύχη πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος, δι' οὗ ἐπεδικάζοντο αὐτῷ τὰ χωρία ταῦτα. Ἄλλ' οἱ κάτοικοι τῆς μητροπόλεως Λαρίσης διὰ κοινῆς ἀναφορᾶς προσεπιμαρτυρουμένης καὶ ὑπὸ πολλῶν κληρικῶν ἀπέδειξαν ὅτι τὰ χωρία ταῦτα ἀνήκουσι τῇ μητροπόλει ταύτῃ, ἀδίκως δὲ ἰδιοποίησατο αὐτὰ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Φαρσάλων Νικόδημος. Τὸ δὲ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διὰ τῆς ἐν ἔτει αψξή' Δεκεμβριῶν α΄, Ἰνδ. β' πατριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς πράξεώς του ἐπέδικασε τὰ χωρία ταῦτα τῷ Λαρίσης².

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΑΙ.

Ἐπετηρ. τόμ. Γ', 261 πρόσθετες:

1490; Θεοδόσιος, προσθετός πρὸ τοῦ ἁγ. Βησσαρίωνος καὶ Μάρκου τοῦ ἡγιασμένου, ἀναφερόμενος ἐν τῷ συνοδικῷ γράμματι ἐν μεμβράναις, ἀποκειμένῳ ἐν τῇ μονῇ Δουσίκου, τοῦ μητροπολίτου Λαρίσης Νεοφύτου, ἀνεψιοῦ τοῦ ἁγ. Βησσαρίωνος, ἐκδοθέντι ἐν ἔτει 1542, περὶ οὗ ἀνωτέρω ἐκτενῶς τὰ δέοντα ἐλέχθησαν. Τούτου ὁ ἀδελφός Σίμων μετέθεσε τὸν ἐπίσκοπον Γαρδικίου Κρίμπαβον εἰς Φανάριον ἐπὶ μητροπολιτῶν Μάρκου καὶ Βησσαρίωνος.

Ἐπετ. Γ', 260—261. κβ') 1388. Διονύσιος Α΄ καὶ

1396. Διονύσιος Β΄—Ἐξαλειπτέοι ἀμ-

1. Ἱερὸς Σύνδεσμος, 1917, ἀρ. φύλ. 288, σ. 6—7.

2. Ἱερὸς Σύνδεσμος, 1917, ἀριθ. φύλλ. 288, σελ. 6—7 καὶ ἀριθ. φύλλ. 289, σελ. 5.

φότεροι μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Νίκου Α. Βέη γενομένην ἀνασκευὴν τῶν πλανῶν περὶ Ἰωάνναφ, βασιλέως—μοναχοῦ, Μετεωρίτου, ὡς ἐπισκόπου Φαναρίου ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Λαρίσης Διονυσίου (πρβλ. *Νίκος Α. Βέης*, «Βυζαντις» τόμ. Α', σελ. 236 λδ'—236 λζ'). Ἐπίσης:

Ἐπετηρ. Γ', 261.—κζ') Διονύσιος Γ', γραπτέος Διονύσιος Α'. Προσθετέον δὲ ὅτι τὸ ἔτος τοῦ θανάτου αὐτοῦ 1510, ὅπερ ἡμεῖς παρεθέσαμεν, θεβαιούται καὶ ἐκ χειρογράφου κώδικος τοῦ Μετεώρου ὑπ' ἀριθ. 457, ἐνθα σημειοῦται «† ἐκοιμήθη ἐν ἔτει ζιγ' (=1510) δ πανιερωτάτος μητροπολίτης Λαρίσης κὺρ Διονύσιος, μὴν Μάρτιος, ἡμέρα ε'.» («Βυζαντις» Α', 236, λε').

Ἐπει. Γ', 267.—λ') 1541. Νεόφυτος Β'. Πρόσθετος: Ὑπογράφεται ἐν πράξει περὶ ἀνασυστάσεως τῆς ἐπισκοπῆς Γαρδικίου τῷ 1542 (ιδεῖ ἀνωτέρω).

Ἐπει. Γ', 269—λζ') 1573 Δανιήλ¹. Ἀναγράφεται ἐν ἐκκλ. ἐπιγραφῇ ἐφ' ὕδροις τοῦ ναοῦ Ἀγίων Ἀναργύρων ἐν Τρικκάλαις τῷ 1575: «Ἀρχιερατεῦοντος τοῦ πανιερωτάτου Μ(ητρο)πολίτου τῆς ἀγιωτάτης Μ(η)τροπόλεως Λαρίσης κὺρ Δανιήλ, ἐν τῷ ζιγ' ἔτ[ε]ϊ» (=1575).

Ἐπει. Γ', 1914, 298—301 Διονύσιος ὁ Σκυλόσοφος. Οὗτος ἀνεγράφη ἐπίσκοπος Τρίκκης, διότι παρ' ἄλλοις συγγραφεῦσιν ἀναγράφεται Τρίκκης, παρ' ἄλλοις δὲ ἀρχιεπίσκοπος Λαρίσης. Ἡ σύγχυσις αὕτη προήλθεν ἐκ τῆς μεταθέσεως τῆς ἑδρας τῆς Μητροπόλεως Λαρίσης ἐν Τρίκκῃ τότε². Μετὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ Διονυσίου ὡς ἀποστάτου τῷ 1611 ἐγένετο Μητροπολίτης Λαρίσης ὁ Θεωνᾶς ἀποθανὼν τῷ 1604³.

Ἐπει. Γ', 271.—να') 1651—1653(;). Παΐσιος. Φαίνεται ἐν πράξει χειροτονίας τοῦ ἐπισκόπου Σκιαθοῦ—Σκοπέλου Καλλίστου ἀπὸ τοῦ 1648 καὶ εἶτα τοῦ Ἰωσήφ. Ἄρα διορθωτέος ὁ χρόνος τῆς ἀρχιερατείας αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 1648.

Ἐπει. Γ', 273—νγ') 1662—1672 Διονύσιος ζ'. Ἀναφέρεται ἐν πράξει χειροτονίας τοῦ ἐπισκόπου Σκιαθοῦ—Σκοπέλου τῷ 1671.

Ἐπει. Γ', 274. — νδ') 1675—1677 Ἰάκωβος Α'. Πρόσθετος: Ὁ Λα-

1. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Φαναρίου κλπ. Ἰεζεκιήλ ἐν τῇ *Θεολογία* 1929 σ. 246, σημ. 6, σφάλλεται γράφων ὅτι ἐγὼ ἀνέγραφα τὸν Δανιήλ ὡς κτήτορα τῆς μονῆς Κορώνης ἐν Ἐπετηρίδι ἴδε Φ. λ. Συλλ. Παρνασοῦ τ. Γ'. 1915 σελ. 269.

2. Πρβλ. Ζωσ. Ἐσφιγμενίτου, «Προμηθεὺς», ἐν Βόλφ 1891, ἔτος γ' σ. 253—254).

3. (Ἐπίσης ἰδὲ Ζωσιμᾶ Ἐσφιγμενίτου, Ἡμερολόγιον «Φῆμη», ἐν Βόλφ, ἔτος Β'. 1887, σελ. 131.

ρίσης και Τρίκκης Ἰάκωβος ἀναφέρεται τῷ 1674 ἐν ἐκκλ. ἐπιγραφῇ ἐφ' ὕψῳ τοῦ ἐν Τρικκάλως ναοῦ τοῦ ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου : «... καὶ τῆς ἀρχιερατείας τοῦ πανιε]ρωτάτου μ[ητρο]πολίτου Λαρίσης καὶ Τρίκκης κῆρ Ἰακώβου, ἐν ἔτει ζ'ρηβ' ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἀπὸ δὲ θείας οἰκονομίας ἀχοδ' (=1674) ἐνδ(ικτιῶνος ιβ'».

Αὐτόθι Γ', 274.—νς' 1680, 1684—1687. Μακάριος Α'. Ὑπογράφεται ἐν πράξεσι περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων 1680, 1684, 1687 τοῦ Σταγῶν Ἀρσένιου. Ἄρα ὑπῆρχεν οὗτος ἤδη τῷ 1687 μητροπολίτης Λαρίσης. Ὁ Alessandro Locatelli Racconto storico della venete guerra in Levante (Colonia 1691, in 4° part. II, p. 156) σημειοῦται ὅτι μετὰ καὶ ἄλλων ἱεραρχῶν κατέφυγεν εἰς Ναυπλίαν καὶ ὁ Λαρίσης Μακάριος τῷ 1688.

Ἐπει. Γ', 275.—νς') 1688—1702—1713. Παρθένιος Β'. Φαίνεται ἐπὶ πράξεως περὶ χειροτονίας τοῦ ἐπισκόπου Σκιαθοῦ—Σκοπέλου Κλήμεντος τῷ 1700, τοῦ ἐπισκόπου Γαρδικίου Γρηγορίου τῷ 1699 καὶ ἐπὶ δρύσεως ὑπ' αὐτοῦ κτισθείσης ἐν Ἄνω Βόλῳ τοῦ Πηλίου, τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι τῷ 1713. Δέον δὲ νὰ προστεθῶσι καὶ τάδε ἐν σχέσει μὲ τὴν ὕψ' ἡμῶν διδομένην χρονολογίαν νς') 1700 Διονύσιος Ζ', οὗσαν ἀνακριθῆ, διότι οὗτος κατὰ τινα ἐκκλ. ἐπιγραφὴν ἐν Τυρνάβῳ τοῦ ναοῦ τοῦ Προδρόμου, φέρουσαν χρονολογίαν ΔΨ' (1700) ὑπῆρξε μητροπολίτης Λαρίσης τῷ 1700. Τούς λόγους δὲ τῆς χρονολογικῆς ταύτης ἀνωμαλίας ἐκφέρομεν ἐκεῖ¹. Ἄλλὰ τῷ 1916 ἐν ἐκδρομῇ ἡμῶν εἰς Ἄνω Βῶλον παρὰ ναὸν τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου ὑπάρχει κρήνη. ἐφ' ἧς ἐντετείχισται πλάξ λίθου λευκοῦ φέρουσα ἑμμετρον ἐπίγραμμα ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ὅτι ἡ κρήνη ἐκτίσθη δαπάνῃ τοῦ ἐξ Ἄνω Βόλου καταγομένου, μητροπολίτου Λαρίσης Παρθενίου, μεταγαγόντος ἀπῶθεν τὸ ὕδωρ αὐτῆς, ἐν ἔτει, 1713, χαρίζομένου τῇ αὐτοῦ πατρίδι.

Ἐν τῆς ἐπιγραφῆς δὲ ταύτης αἴρεται πᾶσα ἀμφιβολία ὅτι ὁ Παρθένιος τῷ 1713 ἦτο εἰσέτι μητροπολίτης Λαρίσης. Ἡ δὲ χρονολογία τῆς ἐν Τυρνάβῳ ἐκκλ. ἐπιγραφῆς ἐν Ἄγ. Ἰωάννῃ τῷ Προδρόμῳ, ἀναφερούσης Διονύσιον τὸν Ζ' τῷ ΔΨ' (1700) προφανῶς εἶναι ἐφαρμμένη ἐν τέλει, ἐλλείποντος τοῦ τελευταίου ἀριθμοῦ. Πανομοίωτον δὲ τῆς ἐπιγραφῆς μεθ' ἱστορικῆς ἀναπτύξεως ἐδημοσιεύθη ἐν ἄλλῃ μελέτῃ. Νῦν δὲ παρατιθέμεθα τὸ ἐπίγραμμα :

«Πανθασίλεια φύλαττε Λαρίσης ποιμένα θεῖον
Παρθένιον θαθύνου(ν) παντός ὑπερθευ ἄχους.

1. Ἐπει. «Παρνασοῦ» τόμ. Γ'. 1914, σ. 276—277, νη'.

Εἶδε γὰρ εἶδεν, Ἄμωμε, ποίαν καὶ παρὰ σηκῷ
Σῶ πέλας ἀνήκεν ἑαῖς Καλλίναον δαπάναις.

5 Μωσῆς μὲν θεράπων ὁ Θεοῦ τὸ πρὶν ὁμοφύλους δρωῖν
Εἶς ἐξ ἀκροτόμου ἡδὺ ἔβλυσε πόμα.

Ἄρτι δὲ Παρθένιος Τριάδος λάτρ(ι)ς ἠδὲ Λαρίσσης
Θεσπέσιος ποιμὴν ἄκλειου ὁμότροπος ὧς
Τηγδί χαριζόμενος κρήνην οἴ(ς) συμπολιήταις
Τεῦξ' ἰδίαις δαπάναις ὕδατ' ἄπωθεν ἄγων.

Ἔτει ἀπὸ Χ(ριστο)ῦ ψιγῶ μηνὶ Νοεμβρίου(;) ἰνδικτικῶνος ζηστ'.

Τὸ ἐν στίχῳ 2ῳ ἐπίθετον *βαθύνους*, ὡς χαρακτηριστικὴν ἰδιότητα τοῦ Παρθενίου ἐπανευρίσκωμεν καὶ ἐν τῷ πρὸς αὐτὸν ἐπιγράμματι τῆς *Ρητορικῆς*, ποιηθέντι ὑπὸ Ἰακώβου τοῦ Κυπρίου, ἱεροδιακόνου, μαθητοῦ τῆς ἐν Τυρνάβῳ Σχολῆς: *Παρθενίου βαθύνου*?. Οὗτος Θεσσαλὸς ὢν ἔδρυσεν τὴν ἐν Τυρνάβῳ Σχολὴν «*Μουσεῖον κατέπηξ' ἀνὰ Τύραβον ἀξιόπαινον*», ἀνακαλεσάμενος τὰς Μούσας καὶ αὐθις ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐγγυὲς τῇ ἀρχαίᾳ αὐτῶν κοιτίδι, τῇ Πιερίᾳ, οὐ μακρὰν τοῦ Τυρνάβου.

Ἐν ἔτει 1714, καθ' ἃ εὐμενῶς μοὶ ἀνεκοινώσατο ὁ μ. Περικλῆς Ζερλέντης ἐκ Σύρου, παρεγένετο εἰς Λάρισσαν ὁ Paul Loucas: σημειοῦται δ' οὗτος τάδε: «*c'* est un bon homme (ὁ Παρθένιος), dont l'évêché assez d'étendue (Troisième voyage de seur Paul Lucas, tom. I, page 48, faite 1714 et. dans la Turquie, l'Asie, la Syrie etc. A Ruen, 1719, in 8°).

Ὁ δὲ Jo Lanii, *Deliciae eruditorum seu veterum ἀνεκδότων opusculorum collectanea* (Florentiae, 1744, in 8°) ἐν σελ. 205—206 δημοσιεύει ἐπιστολὴν τοῦ Λαρίσσης Διονυσίου πρὸς τὸν χαρτοφύλακα τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας: ἡ ἐπιστολὴ δὲν φέρει ἔτος: δι' αὐτῆς ζητεῖ νὰ μάθῃ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ πατριάρχου εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸ ἐκδοθὲν θεράτιον τοῦ Θαυμακοῦ νὰ δοθῇ τοῖς μοναχοῖς τοῦ Μετεώρου.

Ἐπειρο. I', σ. 277.—ξ') 1722 *Γαβριὴλ Α'*. Πρόσθεσις: Φαίνεται ἐν πράξει περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων τῷ 1722, 1729 καὶ 1732. Τῷ 1729 περὶ χειροτονίας τοῦ Γαρδικίου Μελετίου. Τῷ δὲ 1732 περὶ χει-

1. Bulletin de Corresp. Hellèn. XLIV. 1920, p. 205.

2. Ἐπετηρίδες Φιλολ. Σουλ. «*Παρνασσού*» τόμ. I. 1914, σ. 276. Ν. I. Γιαννόπουλος, ἐν «*Ἀρμονίᾳ*» Μπάρτ, 1901, σ. 223—225—Α. Σπυριδάκης, *Δελτίον Φιλολογ. Ἐταιρείας «Ὀφρύου»* τεύχ. Δ'. 1901, σελ. 24—30.

ροτονίας τοῦ Σκιαθοῦ—Σκοπέλου Διονυσίου. Τῷ δὲ 1723 ἐν ὁμοίᾳ τοῦ Σταγῶν Θεοφάνους.

Ἐπετηρ. Γ', σ. 277. —ξα' 1734—1749 *Ἰάκωβος Β'*. Πρόσθεσις:

Ὁ ἀπὸ Δημητριάδος. Τῷ 1734 προσυπογράφεται ἐν ἱεροκυκλίῳ γράμματι ἀντιγραφέντι ἐκ τοῦ ἐν μεμβράναις ἀρχετύπου ἐπὶ μητροπολίτου Λαρίσης Νεοφύτου ἐν ἔτει 1542 περὶ ἀνασυστάσεως τῆς ἐπισκοπῆς Γαρδικίου ἐν τοῖς κώδιξι Λαρίσης καὶ Τρίκκης ἐντολῇ αὐτοῦ. Ἐπ' αὐτοῦ ἀνασυνεστήθη καὶ ἡ ἐπισκοπὴ Τρίκκης, οὕσα πρὶν συγκεχωνευμένη τῇ μητροπόλει Λαρίσης ἔνεκεν βαρέων χρεῶν, ὧν μέρος ἀνέλαβε καὶ ἡ ἐπισκοπὴ Τρίκκης. Εἶναι δὲ ὁ πρῶτος μητροπολίτης, ὅστις κατόκησεν ἐν τε Λαρίσῃ καὶ Τυρνάβῳ, διότι οἱ πρὸ αὐτοῦ μητροπολίται πρὸ τοῦ 1542 ἐλλείπει χριστιανῶν ἐν Λαρίσῃ καὶ οἰκημάτων καταλλήλων ἐν τε Λαρίσῃ καὶ Τυρνάβῳ κατόκουν ἐν Τρίκκῃ (ἰδὲ ἀνωτέρω εἰσαγωγικῶς καὶ τὰς αὐτῶν πηγὰς). Τῷ δὲ 1749 φέρεται ἐν πράξει περὶ χειροτονίας τοῦ Σταγῶν Φιλοθέου. Ἐπίσης δὲ τῷ 1739 ἐν ὁμοίᾳ τοῦ Λητῆζᾶς καὶ Ἀγράφων Κωνσταντίνου. Διορθωτέες λοιπὸν ὁ χρόνος τῆς ἀρχιερατείας του εἰς 1734—1749.

Ἐπετηρ. σ. 277. 1750—1768. ξβ' *Μελέτιος Β'*. Πρόσθεσις: Τῷ 1766 φέρεται ἐν πράξει περὶ χειροτονίας τοῦ Λητῆζᾶς καὶ Ἀγράφων Διονυσίου.

Ἐπετηρ. Γ', 279. Ο') 1811—1818. *Πολύκαρπος*, ἀντὶ ὃ ἐκ Μπιθικούκης πρόσθεσις ὃ ἐκ Δάρδας. Ἐν Νέῳ Ἑλληνομνήμονι τομ. ΓΑ', 489—491, γίνεται μνεῖα περὶ τοῦ Μητροπολίτου Λαρίσης Πολυκάρπου τοῦ Δαρδαίου. Ἐν τοῖς «Ἐπισκοπικοῖς Καταλόγοις Θεσσαλίας»¹ ἐγράψαμεν, ἀκολουθήσαντες τὸν Ἀραβαντινὸν καὶ ἄλλους, ὅτι κατήγετο ἐκ Μπιθικούκης. Δυστυχῶς ἐν Ἀλμυρῷ δὲν ἠδυνήθημεν ν' ἀνεύρωμεν τὰ φύλλα τῆς Ἑβδομαδιαίας ἐφημερίδος «Πύρρος», ἐν οἷς ἐδημοσιεύθη ἡ βιογραφία τοῦ Πολυκάρπου καὶ ἀναφέρεται ὡς πατρίς αὐτοῦ ἡ Δάρδα.

Παρατηροῦμεν ὅμως ὅτι ὁ ἐκδότης τοῦ Ν. Ἑλληνομνήμονος ἀναφέρει ὅτι ἐκατατομήθη ὁ Πολύκαρπος ὑπὸ τοῦ Δράμαλη τῇ 14 Σεπτεμβρίου 1821. Ἡμεῖς ὅμως εἴδομεν χειρόγραφον σημεῖωμα ἐν Εὐαγγελίῳ ἀποκειμένῳ ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἀγ. Ἀθανασίου ἐν Τυρνάβῳ, ἐνθα ἀναφέρεται ὅτι ὁ Πολύκαρπος ἐκατατομήθη ὑπὸ τοῦ Δράμαλη τῇ 17 Σεπτεμβρίου 1821 καὶ υποθέτομεν ὅτι ἡ ἡμετέρα χρονολογία εἶναι ἡ ἀκριβεστέρα, διότι ἐν τῷ αὐτῷ Εὐαγγελίῳ γίνεται μνεῖα ὅτι εἰς τὰς 29 Σε-

1. *Ἐπετηρ* Παρνασοῦ, τόμ. Γ'. 1911, σελ. 279.

πτεμβρίου 1821 ἀπέθανεν ὁ Λαρίσης Κύριλλος, Τρικκαῖος «εἰς χωρίον Ματαράγκα»¹.

Πρὸς τὸν Πολύκαρπον Λαρίσης σφύζεται ἔγγραφον τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐν ᾧ γίνεται μνεῖα περὶ τῆς τότε ἀκαταστασίας. Τὸ πρωτότυπον, ἐδωρήθη ὑπὸ τινος συμπατριώτου τοῦ Πολυκάρπου τῇ ἐν Ἀλμυρᾷ Φιλαρχαίῳ Ἑταιρείᾳ «Ὁθρυος» τῇ ἐνεργείᾳ ἡμῶν· εἶτα μεταμεληθεὶς ὁ δωρητὴ· ἐζήτησε καὶ παρέλαθεν αὐτὸ νομίζων ὅτι ἡδύνατο ἀλλαχθεὶς πωλῆσαι αὐτὸ ἀντὶ μηθώδους ποσοῦ. Καὶ τὸ μὲν ἔγγραφον ἐπεστράφη αὐτῷ ἐκρατήθη δὲ ἐπίσημον ἀντίγραφον ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Ἑταιρείας, ὅπερ ἐν κειρῷ δημοσιεύσομεν. 1836 Μελέτιος (πρβλ. «Προμηθεὺς» ὑπὸ Ζωσ. Ἐσφιγμένου ἐν Βόλῳ ἔτος Γ'. 1891, σ. 280 σημ. α'). Οὗτος, κατὰ τὸν Ἰω. Δεωλάρδον Ἀμπελακιώτην (Χωρογραφία Θεσσαλία, 1836, σ. 52) φιλομαθῆς καὶ λίαν εὐπαίδευτος ὢν, ἤνοιξε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγ. Ἀχιλλεῖου ἐν Λαρίσῃ, ἣτις ἦτο ἡπλοφυλάκιον, καὶ μετέθεσε τὴν ἐβδομαδιαίαν ἀγορὰν ἀντὶ τῆς Κυριακῆς εἰς τὴν Δευτέραν.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΚΑΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΛΑΡΙΣΗΣ

1) 324. Ἀχιλλεῖος Α'.	20) 1367. Νεῖλος.
2) . . . Ἀλέξανδρος.	21) 1387. Ἰωάσαφ Α'.
3) 431. Βασίλειος Α'.	22) 1393. Συμεών.
4) 451. Βιγιλάντιος.	23) 1486. Νεόφυτος Α'.
5) 500 (;) Ἀχιλλεῖος Β'.	24) 1487—1490. Διονύσιος Α' (+ 1510).
6) 531. Πρόκλος.	25) 1490 (;) Θεοδόσιος Α'.
7) 531. Στέφανος Α'.	26) 1499—1520 (ἢ 1538—1550). Μάρκος.
8) 597. Ἰωάννης Α'.	27) 1499—1525. Βησσαρίων Α'.
9) . . . Κωνσταντῖνος.	28) 1525;—1541. Βησσαρίων Β'.
10) . . . Εὐθύμιος.	29) 1541—1565. Νεόφυτος Β'.
11) . . . Βασίλειος Β'.	30) 1569. Θεοφάνης.
12) . . . Ἰωάννης Β'.	31) . . . Θωμᾶς.
13) 895—906. Φίλιππος.	32) . . . Νίκανδρος.
14) 997. Στυλιανός.	33) . . . Γαλακτίων.
15) 1084. Βασίλειος Γ'.	34) 1570—1572. Ἰερεμίας.
16) 1107. Γεώργιος Α'.	35) 1573 Δανιὴλ Α'.
17) 1147. Γεώργιος Β'.	36) 1574—1578. Δημήτριος.
18) 1166. Ἰωάννης Γ'.	37) 1581. Δανιὴλ Β'.
19) 1204. Λατῖνος ἀρχιεπίσκοπος.	38) 1581. Ἰωάσαφ Β'.

1. Ἐπετηρ. «Παρνασσαῦ» τ. Γ'. 1914. σ. 279, σ. 280.

- 39) 1581. Δανιήλ Β'. τὸ δεύτερον.
 40) 1590. Ἰωάσαφ Γ'.
 41) 1590. Παχώμιος ὁ ἀπὸ Δημητριάδος.
 42) 1593. Ἰωάσαφ Γ'. τὸ δεύτερον.
 43) 1594—1601. Διονύσιος Β'.
 44) 1602—1601. Θεωνᾶς.
 45) 1604. Λεόντιος.
 46) 1605. Παρθένιος Α'.
 47) 1611. Τιμόθεος.
 48) 1618. Διονύσιος Γ'.
 49) 1621—1645. Γρηγόριος.
 50) 1648—1653 (?) Παΐσιος.
 51) 1654—1659. Διονύσιος Δ'. ὁ Πάρδα-
 λις ἢ Βάρδαλης.
 52) 1662—1672. Διονύσιος Ε'.
 53) 1674—1679. Ἰακώβος Α'.
 54) 1679. Ἄνθιμος.
 55) 1680, 1684—1687. Μακάριος Α'.
 56) 1688—1714. Παρθένιος Β'.
 57) 17... Διονύσιος Σ'.
 58) 1721. Μελέτιος Α'.
 59) 1722—1732. Γαβριήλ Α'.
 60) 1734—1749. Ἰακώβος Β'.
 61) 1750—1768. Μελέτιος Β'.
 62) 1768. Μακάριος Β'.
 63) 1768. Μελέτιος Γ' (:) εἶτα πατρι-
 άρχης.
 64) 1770—1791. Μελέτιος Δ'.
 65) 1791—1806. Διονύσιος Ζ'.
 66) 1806—1808. Ραφαήλ.
 67) 1808. Πορφύριος
 68) 1809—1810. Γαβριήλ Β'.
 69) 1811—1818. Πολύκαρπος ὁ ἐκ
 Δάρδας τῆς Ἀλβανίας
 70) 1819. Κύριλλος Α'.
 71) 1821. Θεοδοσίος Β'.
 72) 1821. Πολύκαρπος τὸ δεύτερον.
 73) 1832—1836. Μελέτιος Ε'.
 74) 1836—1837. Ἄνθιμος Β'.
 75) 1837—1853. Ἀνανίας.
 76) 1853—1870. Στέφανος Β'.
 77) 1870—1875. Ἰωακείμ, εἶτα Πα-
 τριάρχης.
 78) 1875—1896. Νεόφυτος Β'.
 79) 1899—1910. Ἀμβρόσιος.
 80) 1914 καὶ ἐξῆς Ἀρσένιος.

(Συνεχίζεται)

Ν. Ι. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ